

PROJEKTO „SVEIKATOS NETOLYGUMŲ MAŽINIMAS: GEBĖJIMŲ RENGIANČIŲ VEIKSMŲ PLANĄ IR ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠOMIS FINANSUOJAMUS PROJEKTUS STIPRINIMAS“ (ACTION-FOR-HEALTH) BAIGIAMOJI ATASKAITA

1. INFORMACIJA APIE PROJEKTĄ

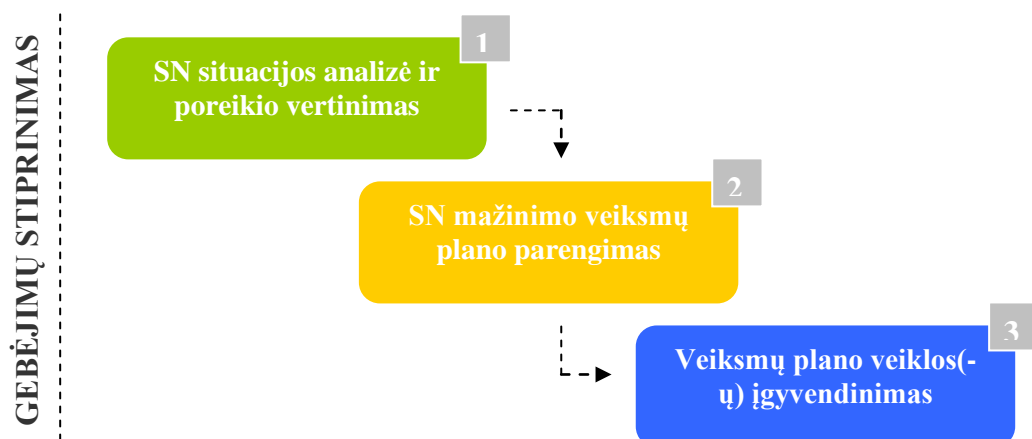
Sveikatos netolygumai (toliau – SN) yra visame pasaulyje aktualūs visuomenės sveikatos iššūkiai, atsiskleidžiantys per skirtingus sergamumo, mirtingumo, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo rodiklius. Nors pakankamai daug dėmesio yra skiriama siekiant apibūdinti, išmatuoti ir mokliškai pagrįsti SN egzistavimą, mažiau yra kalbama apie tai, kaip būtų galima efektyviai kovoti su jų keliamomis problemomis.

Higienos institutas, siekdamas prisidėti prie SN mažinimo 2012 – 2014 m. vykdė projektą „Sveikatos netolygumų mažinimas: gebėjimų, rengiant veiksmų planą ir ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamus projektus, stiprinimas“ (toliau – projektas). Projektas įgyvendintas bendradarbiaujant kartu su kitų Europos Sąjungos šalių partneriais: Murska Sobota visuomenės sveikatos institutu (Slovėnija), La Laguna universitetu (Ispanija, Tenerife), Medžimurjės regiono Visuomenės sveikatos institutu (Kroatija), Vengrijos nacionaliniu sveikatos vystymo institutu, Bulgarijos nacionaliniu visuomenės sveikatos apsaugos centru, Brightono universitetu (Jungtinė Karalystė), Trnavos universitetu (Slovakija), Nyderlandų sveikatos skatinimo ir ligų prevencijos institutu, Estijos ir Švedijos psichikos sveikatos ir savižudybių institutu.

Projekto tikslas – stiprinant visuomenės sveikatos priežiūros specialistų gebėjimus ir įgyvendinant sveikatos stiprinimo priemones pagerinti gyventojų sveikatą bei gyvenimo kokybę mažinant sveikatos netolygumus.

2. PROJEKTO ETAPŲ IR VEIKLŲ APRAŠYMAS

SN problema yra daugialypė, t.y. susijusi su daugeliu priežasčių, todėl, siekiant mažinti netolygumų paplitimo mastą, reikalingas kompleksinis požiūris. Projektas buvo vykdomas trimis etapais, orientuojantis į nuoseklų kovos su sveikatos netolygumais procesą (1 pav.).

1 pav. Projekto vykdymo etapai

1 etapas. Sveikatos netolygumų situacijos analizė ir poreikio vertinimas

Tikslas: atlikti situacijos ir poreikio analizę, atsižvelgiant į pagrindinius socioekonominius veiksnius, sveikatos determinantus ir nacionalinio lygmens struktūrinių fondų planus šalyje.

Veikla: SN situacijos šalyje ir pasirinktame regione apžvalgos bei poreikių vertinimo analizės parengimas.

Medžiaga ir metodai: Pirmame projekto etape septyni jo partneriai turėjo parengti SN situacijos ir poreikio vertinimo analizes. Projekto dalyvių sutarimu buvo suderintas bendras visoms šalims partnerėms analizės rodiklių rinkinys. SN situacijos apžvalgos ir poreikių vertinimo analizės struktūrą sudarė 3 dalys: i) bendra šalies ir pasirinkto regiono gyventojų sveikatos būklė, ii) socioekonominių veiksnių, lemiančių SN aprašas, bei iii) struktūrinių fondų planų šalyje apžvalga. Higienos instituto atlikta sveikatos netolygumų situacijos Lietuvoje apžvalga buvo papildyta detalio Rokiškio r. sav. SN analize. Šis administracinis vienetas buvo pasirinktas todėl, kad lyginant su kitomis savivaldybėmis, Rokiškio r. sav. išsiskyrė aukštais sergamumo širdies ir kraujagyslių ligomis rodikliais. Projekto partnerių parengtose situacijos ir poreikio šalyje vertinimo apžvalgose buvo atskleista SN regionuose specifika, identifikuoti sveikatos ir socioekonominiai veiksniai, įvardintos priemonės, kurios galėtų sumažinti SN paplitimo mastą bei apžvelgti sveikatos programas finansuojantys fondai.

Rezultatai: Projekto partnerių parengtos situacijos ir poreikio šalyje ir pasirinktame regione vertinimo analizių rezultatai buvo publikuoti leidinyje „Sveikatos netolygumų situacijos analizė ir poreikio įvertinimas septyniose ES šalyse bei jų regionuose“. Šis leidinys skirtas politikos formuotojams, visuomenės sveikatos specialistams, asmenims, dirbantiems sveikatos prevencijos srityje, sveikatos administratoriams, mokslininkams.

2 etapas. Sveikatos netolygumų mažinimo veiksmų plano parengimas

Tikslas: paruošti veiksmų planą, skirtą sveikatos netolygumų Rokiškio raj. sav. mažinimui, taikant sveikatos stiprinimo priemones.

Veikla: veiksmų plano parengimas.

Medžiaga ir metodai. Veiksmų planas – tai strateginis dokumentas, kuriuo remiantis turėtų būti vykdomos veiklos, skirtos sveikatos netolygumams regione mažinti. Sveikatos netolygumų mažinimo veiksmų planą Rokiškio raj. savivaldybei rengė Projekto vykdytojai, bendradarbiaudami su Projekto partneriais, dalindamiesi idėjomis ir įžvalgomis apie tinkamiausias priemones pasirinktoms problemoms spręsti. Projekto vykdymo metu buvo organizuoti mokymais, skirti visuomenės sveikatos specialistų gebėjimų, rengiant veiksmų planus, stiprinimui. Parengtame dokumente suformuluoti pagrindiniai strateginiai tikslai, skirti SN mažinimui, jų įgyvendinimui numatytos veiklos ir nustatyti veiklų vykdymą matuojantys rodikliai.

Rezultatai: Parengtas veiksmų planas Rokiškio r. savivaldybei, apimantis platų spektrą skirtingų sveikatos stiprinimo iniciatyvų, galinčių prisidėti prie SN mažinimo.

3 etapas. Veiksmų plano pasirinktų veiklų įgyvendinimas

Tikslas: įgyvendinti pasirinktą(-us) veiksmų plano veiklą(-as) praktikoje, prisidedant prie SN mažinimo.

Veiklos. Iš parengto sveikatos netolygumų mažinimo veiksmų plano Rokiškio r. sav. buvo pasirinktos dvi priemonės: 1) masinių renginių, skirtų rizikos grupių fizinio aktyvumo didinimui, organizavimas; 2) renginių, skirtų sveiko gyvenimo būdo propagavimui, organizavimas, kurios buvo įgyvendinamos Projekto vykdymo metu.

Medžiaga ir metodai: Bendruomenės narių fizinio aktyvumo didinimui buvo pasirinkti šiaurietiško ėjimo užsiėmimai, kurie vyko 6 mėn. (2013 12 – 2014 05). Per šį laikotarpį užsiėmimuose iš viso dalyvavo 231 Rokiškio raj. sav. gyventojas, iš jų – 53 asmenys užsiėmimuose dalyvavo daugiau nei tris kartus. Šiaurietiško ėjimo užsiėmimų dalyvius reikiama įranga aprūpino Rokiškio raj. sav. visuomenės sveikatos biuras. Mokymų dalyviams buvo pristatyta šiaurietiško ėjimo technika, jos teikiama nauda, kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti įsigyjant įrangą. Po teorinės įžangos užsiėmimų dalyviai buvo pakviesti praktiškai išbandyti šią sporto rūšį (2 pav.). Siekiant įvertinti užsiėmimų naudingumą, buvo atliktas kiekybinis tyrimas. Anoniminė užsiėmimo dalyvių apklausa atskleidė

pastarųjų nuomonę apie fizinio aktyvumo reikšmę bei subjektyvų šiaurietiško ėjimo užsiėmimų vertinimą.

2 pav. Keletas epizodų iš šiaurietiško ėjimo užsiėmimų Rokiškio raj. sav.

Siekiant propaguoti sveiką gyvenimo būdą, 2013 m. gruodžio mėn. Rokiškio raj. sav. gyventojams buvo skaitoma paskaita apie sveiką mitybą „Sveika mityba pagal ajurvedos principus“ (3 pav.). Renginyje dalyvavo 50 dalyvių. Paskaitos klausytojai buvo supažindinti su pagrindiniais ajurvedinės mitybos principais. Renginio interaktyvumą didino gaminami ir ragaujami sveiki produktai. Siekiant didinti dalyvių informuotumą, renginio metu buvo išdalinta apie 50 lankstinukų „Rūpinkitės savo širdimi ir sveikata!“.

3 pav. Keletas epizodų iš paskaitos „Sveika mityba pagal ajurvedos principus“

Dar vienas renginys, skirtas gyventojų susidomėjimo sveiku gyvenimo būdu, didinimui – akcija „Sveikatos rytmetis“ (2014 02 11-12). Daugiau kaip 50 Rokiškio raj. sav. gyventojų galėjo patikrinti gliukozės kiekį kraujyje, pasimatuoti spaudimą, atlikti kūno masės analizę (riebalų, raumenų, skysčių kiekį, KMI) bei sužinoti, kaip yra rekomenduojama sveikai maitintis.

Rezultatai: Pasirinktų priemonių įgyvendinimas sustiprino visuomenės sveikatos priežiūros specialistų gebėjimus organizuoti veiklas, skirtas SN mažinimui, taip pat padidino bendruomenės narių susidomėjimą sveiku gyvenimo būdu. Įgytas žinias gyventojai gali panaudoti kasdieniniame gyvenime, didinant savo sveikatos kontrolę. Projekto baigiamajame etape buvo parengtas leidinys „Veiksmų planas praktikoje: strateginių tikslų įgyvendinimas“. Šioje publikacijoje yra pristatomos jungtinės projekto partnerių pastangos įgyvendinat skirtinguose projekto etapuose numatytus tikslus, siekiant pasidalinti įgyta patirtimi su visuomenės sveikatos specialistais bei kitais suinteresuotais asmenimis.

1 – 3 etapai. Visuomenės sveikatos specialistų gebėjimų mažinti sveikatos netolygumus stiprinimas

Tikslas: Stiprinti visuomenės sveikatos ir kitų suinteresuotų specialistų gebėjimus mažinti SN.

Medžiaga ir metodai: Gebėjimų mažinti SN stiprinimas – vienas iš pagrindinių projekto tikslų. To buvo siekiama naudojant skirtingas priemones: didinant projekto dalyvių žinias apie SN, stiprinant jų įgūdžius bei kuriant strateginius veiksmų planus ir numatytas veiklas išbandant praktikoje, ugdant partnerystę tarp skirtingų šalių, susiduriančių su panašaus pobūdžio sveikatos problemomis. Visuomenės sveikatos specialistai naudingas žinias įgijo tarptautinių renginių metu (dalyvaudami mokymuose ir vasaros mokyklose). Jų metu projekto dalyviai buvo supažindinami su SN situacijos analizės ir veiksmų plano rengimo metodikomis, sveikatos stiprinimo intervencijų diegimo principais, ES struktūrinių fondų lėšų finansuojamų projektų rengimo tvarka, galimybėmis ir pan. Pagrindinis projekto partneris Murska Sobota Visuomenės sveikatos institutas (Slovėnija) parengė rekomendacinio pobūdžio leidinį, skirtą žinių apie SN mažinimą gilinimui „Sveikatos netolygumų mažinimas per sveikatos stiprinimą ir struktūrinius fondus“. Projekto vykdymo metu buvo sukurtas nuotolinio mokymosi įrankis, skirtas visuomenės sveikatos specialistų gebėjimų mažinanti SN didinimui. Šio edukacinio produkto turinį sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje yra aptariami veiksniai, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros sistema ar aplinkos poveikis, turintys įtakos sveikatai bei lemiantys gyventojų SN. Antroje dalyje yra pristatomas inovatyvus regioninio lygmens požiūris į SN mažinimą, naudojant sveikatos stiprinimo priemones.

Rezultatai: Projekto vykdymo metu savo žinias ir gebėjimus kaip identifikuoti sveikatos netolygumus ir kaip rengti strateginius veiksmų planus įgijo ir sustiprino 5 visuomenės sveikatos specialistai iš Higienos instituto ir Rokiškio r.sav. visuomenės sveikatos biuro. Projekto metu parengti edukaciniai leidiniai gali būti naudojami kaip priemonės, skirtos visuomenės sveikatos specialistų bei kitų suinteresuotų asmenų žinių ir gebėjimų didinimui.

3. PROJEKTO REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

SN mažinimas yra vienas iš prioritetinių sveikatos politikos tikslų, įtrauktas tiek į nacionalinius, tiek į tarptautinius strateginius dokumentus. Siekiant veiksmingai mažinti gyventojų sveikatos skirtumus yra svarbus kompleksinis požiūris, padedantis ne tik identifikuoti pagrindinius aplinkos ir socioekonominius veiksnius, galimai lemiančius sveikatos netolygumus, bet ir pasiūlyti konkrečias priemones, padedančias minėtus skirtumus mažinti. Projekto vykdymo metu buvo akcentuojama konkreta veiksmų plano, skirto sveikatos netolygumams mažinti svarba ir būtinybė turėti specialiąsias kompetencijas, reikalingas sveikatos netolygumų analizei atlikti ir konkrečiam veiksmų planui parengti. Dėl šios priežasties projekto metu didelis dėmesys buvo skiriamas visuomenės sveikatos specialistų įgūdžių ir kompetencijų, reikalingų siekiant prisidėti prie strateginių valstybės tikslų, orientuotų į SN mažinimą, siekimo bei įgyvendinimo, stiprinimo.

2014 m. gegužės 28 d. Higienos institute vykusio seminaro metu buvo pasidalinta projekto vykdymo metu įgyta patirtimi bei įgyvendintų veiklų rezultatais. Rokiškio raj. savivaldybės visuomenės biuro darbuotojai pristatė savo patirtį, sukaupą įgyvendinant pasirinktas veiksmų plano priemones. Šios įstaigos atstovai džiaugėsi, kad projektas padėjo įtraukti bendruomenės narius į organizuotus užsiėmimus bei padidino jų bendruomenės susidomėjimą sveiku gyvenimo būdu.

Projekto patirtis rodo, jog SN situacijos apžvalga bei veiksmų plano parengimas galėtų būti naudingi ir kitoms savivaldybėms. Visi Lietuvos savivaldybių sveikatos biurai, pagal nustatytus rodiklius, galėtų atlikti savo aptarnaujamų teritorijų SN apžvalgas bei atsižvelgdami į jas – parengti veiksmų planus, orientuotus į SN mažinimą. Sveikatos skirtumus žyminčių rodiklių sąrašo parengimas suteiktų galimybę vykdyti sveikatos netolygumų stebėseną bei vertinti jų mažinimui skirtų priemonių efektyvumą.

4. PROJEKTO IR JO REZULTATŲ VIEŠINIMAS

Leidiniai:

- ACTION-FOR-HEALTH: Reducing Inequalities in Health Situation Analysis and Needs Assessment in Seven EU-Countries and Regions. Co-authors: Institute of Hygiene, Lithuania: Dr. Laura Nedzinskienė, Sandra Mekšriūnaitė, Jolanta Valentienė, 2013.
- ACTION-FOR-HEALTH: Reduction of Health Inequalities in Rokiskis District Municipality Dr. Laura Nedzinskienė, Jolanta Valentienė. Vilnius, 2013.
- ACTION-FOR-HEALTH: Reducing health inequalities through health promotion and structural funds. Authors: Centre of Health research, University of Brighton, Dr. Nigel Sherriff, Dr. Lisa Gugglberger, and Professor John Kenneth Davies, 2013.
- ACTION-FOR-HEALTH: Action plans in practice-Implementation of strategic objectives Co-authors: Institute of Hygiene, Lithuania: Eimantė Zolubienė, Aistė Gedminienė, 2014.
- Lankstinukas „Rūpinkitės savo širdimi ir sveikata“. Rokiškio raj. sav. visuomenės sveikatos biuras, 2013.

Internetiniai puslapiai:

- Internetinis projekto puslapis: <http://www.action-for-health.eu/>
- Higienos instituto internetinis puslapis: <http://www.hi.lt/content/action-for-health.html>

Seminarai, konferencijos:

- Seminaras „Sveikatos netolygumai Lietuvoje ir jų mažinimas“. Higienos institutas, 2014. (2 žodiniai pranešimai)
- „Tarptautinė sveikatos netolygumų, sveikatos stiprinimo bei struktūrinių fondų panaudojimo konferencija“ (angl. International conference on health inequalities, health promotion and structural funds) (1 žodinis pranešimas).